

**“BİRADERLER REJİMİ”NDEN “ZORBA BİRADERİN
REJİMİ”NE: OTORİTER SAĞ POPÜLİZM, LIBERAL
DEMOKRASİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET**

**FROM THE “REGIME OF THE BROTHERS” TO THE
“REGIME OF THE TYRANT BROTHER”:
AUTHORITARIAN RIGHT-WING POPULISM, LIBERAL
DEMOCRACY AND GENDER**

Seda DEMİRALP* & Feyda SAYAN-CENGİZ**

ÖZ

Otoriter sağ popülizmin yükselişinde, anti-feminist ve reaksiyoner söylem ve politikaların etkili olduğu, sağ popülist liderlerin siyasi iletişim ve üsluplarında da erkeklik vurgusunun yoğunluğu, popülizme toplumsal cinsiyet perspektifinden bakan araştırmacıların sıklıkla vurguladığı bir nokta olagelmıştır. Bu çalışma, otoriter sağ popülist liderlerin, liberal demokrasiye itiraz ederken, neden agresif bir maskülinist söylemi merkeze aldığı sorusuna yanıt aramaktadır. Otoriter sağ popülizm, liberal demokrasinin temsil ve çoğulculuk anlayışına karşı çıkarken nasıl bir toplumsal cinsiyet tahayyülüyle hareket etmektedir? Bu soruya yanıt ararken, feminist teorinin liberal demokrasi eleştirisinden ve analitik bir araç olarak aile metaforundan, özellikle de “kardeşler arası ilişkiler” metaforundan yararlanıyoruz. Çalışmada, otoriter sağ popülizmin, halkı homojen bir yapı olarak, lideri ise halk ile yekvücut olarak

* Doç. Dr., Işık Üniv., İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, seda.demiralp@isikun.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1534-8029>

** Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, feyda.cengiz@cbu.edu.tr, feydasayan@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3378-381X>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 26.01.2023

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 29.03.2023

kurgulayışına odaklanıyor ve farklılıklara karşı takınılan agresif tavrın temelindeki toplumsal cinsiyet tahayyüllerinin analizini sunuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Erkeklik, Feminist Eleştiri, Çoğunlukçuluk.

ABSTRACT

Researchers of populism have long noted the anti-feminist and reactionary discourses of authoritarian right-wing populist leaders, along with their aggressively masculine political performances. This study attempts to answer the following questions: Why do authoritarian right-wing populist leaders ground their objections to liberal democracy on a masculinist discourse? What kind of gendered imaginations do they act upon while attacking liberal democratic understanding of representation and pluralism? In order to answer these questions, we employ feminist theory's critique of liberal democracy, and metaphors of family, particularly of relations between siblings, as an analytical tool. By focusing on the authoritarian right-wing populism's construct of "the people" as a homogeneous entity, and the leader as the embodiment of that entity, we analyse the gendered imaginations that underlie the populists' aggressive attitudes concerning plurality and difference.

Keywords: Populism, Masculinity, Feminist Critique, Majoritarianism.

GİRİŞ

Otoriter sağ popülizmin, erkeklik ve maskülinizm¹ ile nasıl bir ilişkisi var? Bu soru, otoriter sağ popülizmin feminist incelemelerinin, özellikle de eleştirel erkeklik çalışmaları perspektifinden gerçekleştirilen analizlerin temel sorusu olageldi (Ekşi ve Wood, 2019; Löffler, 2020; Mellström, 2016; Mudde ve Kaltwasser, 2015; Norocel, 2010). Otoriter sağ popülizmin yükselişini, toplumsal cinsiyet tahayyüllerini merkeze alarak inceleyen çalışmalar, ideoloji, söylem ve

¹ "Maskülinizm" kavramını, "progresif toplumsal cinsiyet politikalarına reaksiyon temelinde kurulan anti-feminist, karşı-hareket" olarak anlıyor ve kullanıyoruz (bkz. Blais & Dupuis-Deri, 2012).

siyasal üslup düzlemlerine odaklanarak, bu soruya yanıtlar geliştirdiler. Bu yanıtlar içinde en çok tekrarlanan temaların başında, otoriter sağ popülistlerin savundukları anti-feminist politikalar (muhafazakar üreme politikaları ve kürtaj karşıtlığı gibi); popülist liderlerin “koruyucu baba” figürü olarak sunulması, yani halk-lider ilişkisinin idealize edilmiş ataerkil aile metaforları üzerinden kavramsallaştırılması; ve liderlerin siyasi üsluplarını liberal demokrasinin konvansiyonlarını yıkan “kural yıkıcı güçlü erkek-kötü çocuk” performansları üzerinden oluşturmaları gelmektedir.

Bu çalışma ise liberal demokrasinin temsil ve çoğulculuk veçhelerine karşı çıkan otoriter sağ popülizmin, bu karşı çıkışların temeline yerleştiği toplumsal cinsiyet tahayyüllerini ve bunu yaparken yansıttığı duyguları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, feminist teorinin liberal demokrasi eleştirisinde kullandığı kavramlardan yola çıkmakta, daha açık bir ifadeyle liberal demokrasinin kadını özel, erkeği ise kamusal alanla özdeşleştirerek bir “biraderler rejimi” kurduğu önerisini merkeze almaktadır (Brown, 1992; MacCannell, 1991; Pateman, 1988). Bu öneriye göre liberal demokrasi, hükümdarı bertaraf eden erkek kardeşlerin birliğine dayanır ve paternal bir rejim yerine “biraderler rejimi”ni hâkim kılmıştır (Pateman, 1988; MacCannell, 1991). Feminist eleştiriye göre erkeklerin birliği ve hakimiyeti temelinde yükselen “biraderler rejimi” cinsiyetlidir, ancak cinsiyet-nötr olduğu iddiasıyla bu yönünü görünmez kılar. Bu çalışma, bu noktadan hareketle şu soruları sormaktadır: Söz konusu “biraderler rejimi”, otoriter sağ popülizmlerin yükselişe geçtiği ve liberal demokrasiye itirazlar geliştirdiği bu dönemde, nasıl bir değişim geçirmiştir? Otoriter sağ popülizm, liberal demokrasinin temsil anlayışına ve çoğulculuk prensibine karşı çıkarken, “biraderler rejimi”ni nasıl dönüştürmekte, lideri ve toplumu nasıl tahayyül etmektedir? Feminist teorinin kavramsal araçlarını ve “aile” metaforunun analitik potansiyelini kullanarak “zorba biraderin rejimi” olarak adlandırdığımız bu siyaset ve toplum tahayyülünün ayırt edici özellikleri nelerdir? Zorba biraderin dışı vurduğu duygular hangileridir ve toplumsal cinsiyetin buradaki rolü nedir?

Liberal demokrasinin feminist eleştirisine göre liberal demokraside toplumsal cinsiyete dayalı olan eşitsizlik ve hiyerarşi, “birey olarak vatandaş” kavramı altında ve özel alanın siyaset dışı kurgulanması sayesinde görünmez kılınmış, ancak ortadan kalkmamıştır (Brown, 1992; Pateman, 1988). Otoriter popülizmin “zorba biraderi” ise, maskülinist bir toplum-devlet veya lider-halk ilişkisini gizlemez, aksine altını çizer. Otoriter popülizmde, halkı temsil eden lider tahayyülünün ötesine geçilmiş, halk-lider ilişkisi farklı kurgulanmıştır. Burada lider, “farklılıklardan arınmış” halkın vücuda gelmiş hali olarak tahayyül edilmiş ve halk-lider ilişkisi bu tahayyül üzerine kurulmuştur. Bu güç ilişkisi, farklılığın ve çoğulculuğun reddine; halkın hem homojen hem de lider tarafından korunmaya

muhtaç/bağımlı olarak imgelemine dayanır. Bu imgelemde, yekpare olarak tahayyül edilen “halk”ın dışında kalmakla ilgili kaygılar hem “aynı olma” arzusuna, hem de “öteki”ni aynılaştırma yönünde bir agresyona ve zorbalığa dönüşmektedir. Bu agresyonun ilk ve en önde gelen hedefleri arasında ise, hegemonik toplumsal cinsiyet düzeninde belirlenmiş rol ve kimlikleri benimsemeyen kadınlar yer alır. Öte yandan, elbette ki “korunmaya muhtaç ve korunmaya değer” olarak konumlandırılan kadınlar da vardır, ancak bu korunaklı konum kadınlar için oldukça kısıtlayıcı ve sıkı belirlenmiş şartlara bağlıdır, dolayısıyla kırılığandır.

Aşağıdaki bölüm öncelikle popülizm ve maskülinizm arasındaki ilişkiye dair mevcut çalışmaları değerlendirecektir. Ardından bu çalışmada başvuracağımız feminist eleştirel perspektif ve bir analitik metot olarak aile metaforu ele alınacaktır. Sonraki aşamada bu perspektif temel alınarak, popülizm ve maskülinizm arasındaki ilişki ABD, Brezilya, İtalya ve Türkiye örneklerinde sağ popülist liderlerin söylemleri üzerinden, söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. Bu bağlamda, sağ popülizmin yansıttığı duygular, bilhassa da kadınlara bakış anlaşılmaya çalışılacaktır.

1. POPÜLİZM VE “MASKÜLİNİST SİYASİ CANLANMA”

Popülizmi, Cas Mudde'nin (2004: 544) ortaya koyduğu şekliyle “zayıf merkezli ideoloji” (*thin-centred ideology*) olarak tanımlayan ve yerlililiği (*nativism*) bu ideolojinin temeline koyan çalışmalar, bu hareketlerde maskülinist unsurların varlığına işaret eder. Sağ popülist hareketlerin, savundukları anti-feminist ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini destekleyici politikalardan ötürü, maskülinist özellikler taşıdığı literatür tarafından ortaya konmuştur. Örneğin Ulf Mellström (2016), otoriter sağ popülizmin yükselişini, “maskülinist siyasi canlanma” olarak tanımlar. Mellström'e göre farklı bağlamlarda kendini gösteren bu yükselişin ortak noktası, ilerlemeci toplumsal cinsiyet politikalarına reaksiyon ve “gerçek erkeklik değerlerine” tekrar itibar kazandırılması iddiasıdır.

Mudde (2007), popülizmi tanımlarken, farklı bağlamlardaki popülizmlerin, özünde “saf halk” - “yoz elit” karşıtlığı kurduğuna dikkat çeker. Popülizmin “saf halk” tanımı yaparken sadece etnik farklılığı değil, geleneksel aile değerlerinin ve heteronormatif cinsel tahayyüllerin dışında kalan cinsel kimlik ve yönelimleri de “halk”ın dışına ittiği argümanı, yaygın bir argümandır. Örneğin Norocel vd.'ye (2020: 428) göre saf halk, “sıradan (heteroseksüel) erkek” kimliğinde kişileştirilir. Karşısındaki “ötekiler” ise etnik azınlıklar ve göçmenlerin yanı sıra feministleri, LGBTİ bireyler ve aktivistleri de içerir. Bu argümana göre sağ popülizmin saf halk tahayyülünde ulusun kadınları biyolojik ve kültürel üreticiler; erkekleri ise hem

ailenin hem ulusun koruyucularıdır. Böylelikle hegemonik erkeklik normları, yani ideal erkekliği ve bir toplumda nasıl bir toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin “doğal” kabul edildiğini belirleyen normlar bütünü (Connell, 1995), pekiştirilir. Bu normlar, “yerli” geleneksel aileyi üremeye teşvik eden muhafazakâr üreme politikaları ile desteklenir (Akkerman, 2015).

Popülizmin söylem/üslup repertuarını (Brubaker, 2017: 360) inceleyen çalışmalar, farklı popülizmlerin ideolojik içeriklerinden ziyade biçim düzlemindeki ortaklıklarının altını çizer. Popülist siyasi üsluba içkin maskülinite performansları, pek çok kez incelenmiştir. Brubaker (2017), popülist liderlerin, siyasi üsluplarında “kötü çocuk” ve “kural yıkıcı erkek” performanslarını benimseyerek siyasi elitin rafine, soğuk ve mesafeli üslubuna karşı kendilerini “çiğ ama sıcak ve otantik” olarak konumladıklarını, bu şekilde “saf halka yakın” durma iddiasında olduklarını önerir. Bu siyasi performansta, kendini siyasi doğruculukla kısıtlamayı reddeden, siyasetin konvansiyonlarını yıkan maskülen ve maço bir imaj, otantiklik iddiasının merkezindedir (Löfler, 2020; Moffitt, 2016). Ekşi ve Wood’a (2019) göre sağ popülist liderler, karşıtları olarak konumlandıkları “elit” siyasetçilerin güçsüz ve kararsız olduklarını, dolayısıyla hegemonik erkeklik ideallerinden uzak olduklarını ima eder ve onları “dişileştirirler”.

Öte yandan “koruyucu baba” metaforu da özellikle sağ popülist liderler tarafından sıklıkla kullanılır. Örneğin Norocel (2013), radikal sağ popülist söylemde yaygın olarak kullanılan “aile olarak ulus” ve ulusun “sert, koruyucu babası” olarak lider metaforuna odaklanır. Ekşi ve Wood, Vladimir Putin ve Recep Tayyip Erdoğan’ın siyasi performanslarında maskülinitenin rolünü inceledikleri çalışmalarında, bu liderlerin, iktidarlarının erken döneminde müesses nizama karşı çıkışlarını “kural yıkıcı oğul” performansı ile ettiklerini, güçlerini konsolide ettikten sonra ise paternalist “koruyucu baba” performanslarına başvurduklarını önerirler (Ekşi ve Wood, 2019).

Özetle, yukarıda örneklerine yer verilen bu çalışmalar, özellikle sağ popülizm ile maskülinite ve maskülinizmin ilişkisine ışık tutarken, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve kimliklerini yücelten politikalara, bu rollerin ve kimliklerin dışında kalanların ötekileştirilmesine hatta düşmanlaştırılmasına ve liderlerin maço erkeklik performanslarına odaklanırlar. Bu çalışma ise, otoriter popülizmin liberal demokrasinin çoğulculuğuna karşı çoğunlukçuluk savunusuna, liberal demokrasideki temsil anlayışının yerine “bir ve bütün olma”, yahut yekvücut olma şeklindeki halk-lider ilişkisi tahayyülüne odaklanarak, bu tahayyüllerin toplumsal cinsiyetli yapısını ortaya koymaktadır. Çalışma bunu yaparken, otoriter popülizmin liberal demokrasiye karşı çıkış noktalarında baba-

oğul, erkek kardeşlik gibi aile referanslı metaforları analitik bir araç olarak kullanmaktadır. Bu metaforlar, feminist teorinin liberal demokrasi analizi ve eleştirisinde de sıklıkla kullanılmıştır. Dolayısıyla bu noktada feminist teorinin liberal demokrasi eleştirisine odaklanmak ve bunun üzerinden bir eleştirel yaklaşım geliştirmek yerinde olacaktır.

2. LİBERAL DEMOKRASİNİN FEMİNİST ELEŞTİRİSİ

Benjamin Moffitt, popülist liderlerin halkın vücuda gelmiş hali olma iddialarının, liberal demokrasiye itirazlarının temelinde yer aldığını; bu iddianın aynı zamanda liberal demokrasinin yarattığı ya da görmezden geldiği bir duygusal boşluğu tamamladığını iddia eder (Moffitt, 2016: 72). Bu iddiaya göre liberal demokrasi, “hükümdar baba”yı bertaraf ederken politikayı bedensiz kılmış, ona bir yüz, bir kişileştirme iliştiirmemiş, temsil edilen vatandaşları ve temsil eden siyasi gücü cinsiyetsiz ve nötr olarak kurgulamıştır. Popülist siyasette ise, lider temsilci olarak değil, yekpare bir halkın vücuda gelmiş hali olarak kurgulanmıştır. Vücuda gelme (*embodiment*) iddiası, liberal demokrasideki soyut siyasi güç kurgusuna tepkidir, boş bırakılan duygusal alanı doldurmaya adaydır. Bu süreçte, yekvücut olunan halka, liderin kimliği üzerinden bir aidiyet sunularak duygusal boşluk doldurulur. Aynı zamanda halk homojen bir bütün olarak tasavvur edilir, farklılık ve çoğulluk reddedilir.

Ancak Moffitt, bu argümanı yaparken, liberal demokrasinin, devleti, siyasi alanı ve vatandaşı cinsiyet açısından nötr olarak kurguladığı, özel alandaki ilişkilerin kamusal alana sızdırılmadığı varsayımına dayanır. Oysaki liberal demokrasinin feminist eleştirisi, liberal demokrasinin cinsiyetsiz ya da cinsiyetten bağımsız bir temsil düzeni kurduğunu kabul etmez; bu düzenin özünde erkek bir düzen olduğunu ancak bunun görünmez kılındığını iddia eder. Carol Pateman’e (1998) göre hükümdar baba, bertaraf edilmesine edilmiştir ancak yerine gelen bir “biraderler patriyarka”sıdır (*fraternal patriarchy*). Biraderler, metaforik olarak hükümdar babanın (kralın) başını kesmişler, ardından özgürlük ve eşitliğin zaferini ilan etmişlerdir, ancak zaferin üçüncü ayağı, “fraternite”dir. Pateman, “fraternite”nin kelime anlamının ve içinde barındırdığı akrabalık ilişkilerine dair anlamın göz ardı edildiğini, genellikle “evrensel insanlık bağları, topluluk ve dayanışma metaforu” olarak konumlandırıldığını, ancak gerçekte “erkeklerin kardeşliği”ni ifade ettiğini öne sürer (Pateman, 1988: 78). Paternal patriyarkanın yerine biraderler patriyarkası ya da MacCannell’in (1991) kavramıyla “biraderin rejimi” gelmiştir.

Feminist liberal demokrasi eleştirisinin temelinde, “biraderler rejimi”nin keskin bir kamusal/özel alan ayrımı yapıp kadını özel alanla, duyguların hâkim

olduğu alanla ve aileyle özdeşleştirdiği argümanı yatar. Kamusal alan ise duygular düzleminde değil, bunun karşıtı olarak konumlandırılan rasyonalite düzleminde tahayyül edilir. Wendy Brown (1992), liberal siyasi öznenin toplumsal ilişkilerin ötesinde ve üzerinde var olan, atomik birey olarak kurgulandığına dikkat çeker. Brown'a göre özel alanda bakım verme sorumluluğunun yüklendiği kadınlar, bakım vermenin getirdiği ilişkiselliklerden kopamazlar ve bu nedenle “bağlantısız atomik birey” kurgusunun dışında kalırlar. Kamusal alana katılımları da ancak kendi gündelik deneyimlerinden soyutlanıp bağlantısızlığa ulaşmaları koşuluyla gerçekleşebilir. Bu nedenle liberal devletin ethosu, erkek deneyimi esas alınarak kurulmuştur ve erkeklik ile liberal devlet de birbiriyle karşılıklı olarak kurucu ilişki içindedir. Ancak liberal devlet kurgusu, siyasi özneyi cinsiyet açısından nötr olarak aldığı, özel alanın ötesinde kurguladığı iddiasındadır ve böylelikle siyasi özne olma şartlarının erkek deneyimi temel alınarak kurulduğunu görünmez kılmaktadır.

Feminist eleştiri, bir yandan Pateman'ın argümanında görüldüğü gibi aile metaforu ve psikanalitik kavramsal araçlar üzerinden liberal demokrasinin hükümdar babanın “başını kesip” “biraderler rejimi”ni getirdiği anlatısını kurarken, diğer yandan Brown'ın argümanının örneklediği gibi liberal devletin erkek deneyimini merkeze aldığını öne sürer. Her iki argümanın özünde, liberal demokrasinin ve liberal devlet tahayyülünün, erkek merkezliliğini cinsiyet-nötr olma iddiasının arkasına sakladığı fikri vardır. Oysa özellikle otoriter ve radikal sağ popülist siyaset, erkek merkezliliği gizlemez. Aksine erkeklik, gerek liderlerin söylemlerinde, performanslarında, gerekse anti-feminist politikaların ateşli bir şekilde savunulmasında kendini gösterir. Dolayısıyla, Pateman'ın bahsettiği “başı kesilen hükümdar baba” ve onun yerine gelen biraderler patriyarkası anlatısı, popülist dalgayla birlikte değişmiş, dönüşmüştür ve yeni bir mecraya doğru akmaktadır. Pateman'ın kurduğu anlatı, bu yeni mecrada nasıl devam etmektedir? Nasıl bir dönüşüm geçirmiştir? Bu yeni mecrada görülen odur ki, “biraderlerin” arası bozulmuş, otoriter popülist siyasetçiler, yeni ve açıkça maskülinist olan bir cinsiyet rejimini merkeze koyarak, liberal demokrasinin temsil yetkisi ve yönetim erkiyle donanmış “seçkin biraderlerine” karşı bir çeşit isyan söylemi geliştirmişlerdir.

Yukarıdaki sayfalarda da görüldüğü gibi, otoriter popülistlerin politika, söylem ve performanslarının erkek merkezliliğini ve maskülinizmini takip ve tespit etmek üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak “cinsiyet-nötr”lük iddiasında olan liberal demokrasiye karşı otoriter popülist itirazlar silsilesi içinde nasıl ve neden açıkça cinsiyetçi bir politika yapma biçiminin benimsendiği sorusu, literatürde daha geri planda kalmıştır. Geliştirilen yanıtlar içinde ilk akla gelen, progresif cinsiyet politikalarının ve feminist hareketin özellikle ikinci dalga ve

sonrasında edinmiş olduğu kazanımların bir çeşit “geri tepme” (*backlash*) ile karşılaştığı anlatısıdır. Norris ve Inglehart’a (2019) göre Batı toplumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan, farklı cinsel kimlik ve yönelimleri tanıyan progresif cinsiyet politikaları, yaşlanmakta olan kuşağın, eğitim düzeyi düşük kesimlerin ve özellikle erkeklerin tepkisini çekmiş, onlarda bir hınç, öfke ve kayıp hissine sebep olmuştur. Bu argümana göre otoriter popülist siyasetin merkeze koyduğu geleneksel toplumsal cinsiyet ve aile politikaları, bu hislere yanıt vermiş ve otoriter popülizmin yükselişindeki faktörlerden biri olmuştur. “Geri tepme” argümanı, toplumsal cinsiyet politikaları üzerinden yürütülen kimlik politikalarını anlamak için bir çerçeve sunar. Ancak, bu argümana göre otoriter popülizmin cinsiyet politikalarına dair hedefi, geleneksel toplumsal cinsiyet politikalarına “geri dönmek” olmalıdır. Oysaki günümüzde otoriter popülist siyasetçiler, bir önceki kuşağın sağ siyasetçilerinden çok daha baskın bir şekilde, “çoğunluktan farklı” olanlar kategorisine koydukları feministleri ve bunun yanı sıra geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine, geleneksel aile modeline uymayan kadınları açıkça düşmanlaştırmakta ve bir önceki kuşaktaki anaakım sağ siyasetçilerin söylemlerinden çok daha agresif bir duruş ortaya koymaktadırlar.

Literatürde geliştirilen bir başka argüman da popülizmin, liberalizmin temelindeki kamusal/özel alan ayrımını yerle bir ederek kendine alan açtığını savunur (Stopler, 2021). Stopler’e göre liberalizm, siyasetin dışına itilen özel alanı görmezden gelmiş ve bu alandaki eşitsizliklerin, milliyetçilik ve dinden güç alan önyargıların dallanıp budaklanmasına kayıtsız kalmıştır. Sağ popülizm, bu hatayı kullanmış, özel alanda kök salmasına izin verilen yaygın önyargı ve eşitsizlikleri “halkın gerçek iradesi” olarak konumlandırıp siyasetin tam da ortasına taşımıştır. Bunun etrafında kitleler mobilize edilmiş, liberal kurumsal yapılara saldırmanın zemini yaratılmıştır. Bu noktada, feminizme ve LGBTİ haklarına karşı muhafazakâr reaksiyon, özel alanda kök salmış bulunan önyargıların mobilize edilmesinin, popüler destek kazanmanın en etkin yolu olarak işlevsellik kazanmıştır (Stopler, 2021: 401). Ancak Stopler’in argümanı da dışlayıcı cinsiyet politikasını, sağ popülizm için mobilize edici, işlevsel bir unsur olarak alır. Yani ona göre cinsiyetçilik ve maskülinizm, merkezi bir unsur değil, kitlelerin tepkisini örgütleme işlevi için kullanılan bir yan unsurdur.

Bu çalışma ise, popülist politikada siyasi alanın kadınlara ve diğer ötekilere karşı açıkça saldırgan ve tacizkâr bir erkeklik üzerine kurulduğunu önermektedir. Buna göre liberal demokrasinin feminist eleştirisinin getirdiği açılımı kullanarak, şunu öne sürmek mümkündür: liberal demokraside siyasi gücün bedensiz ve temsili olma iddiasının temelinde, özel alanın siyasetin dışında bırakılması ve kamusalın cinsiyet açısından nötr olma iddiası vardır. Popülist politika ise, özel alanın üzerinde, ötesinde olduğu yahut cinsiyetsiz olduğu

iddiasında değildir. Aksine, otoriter sağ popülist siyaset, “aile olarak ulus”, “ailenin koruyucu reisi olarak lider” gibi metaforlarla; “sıradan adam”ın, yani halkın karşıtı olarak konumlandırılan “elitlere”, kararsızlık ve güçsüzlük gibi “dişil” özellikler atfedilmesiyle (Ekşi ve Wood, 2019); cinsiyet temelli eşitsizliklerin yüceltilip desteklenmesiyle maskülinist yapısının altını kalın çizgilerle çizer. Nitekim bu çalışma, aşağıda daha kapsamlı olarak ele alınacağı üzere, otoriter sağ popülizmin kadınlar ve diğer ötekilerle ilişkisini feminist eleştirinin sıklıkla kullandığı aile sembolizminden yararlanarak anlamlandırmakta ve bu yapıyı zorba biraderin rejimi olarak tanımlamaktadır.

3. ZORBA BİRADERİN REJİMİ

Pek çok feminist psikanalist gibi Juliet Mitchell'e göre de aile yalnız erkek egemen güç yapılarının orijinini oluşturmaz, aynı zamanda toplumdaki farklı güç ilişkilerini anlamak için de bir metafor sunar (Mitchell, 1992). Mitchell'in “kardeş ilişkileri” ve bu bağlamda “kardeş travması” ve “kardeş şiddeti” kavramları ise vatandaşlar arası ilişkileri, özellikle popülist hareketlerde “millet” olgusuna yöneltilen romantik sevgiyi ve ötekine yöneltilen zorba şiddetini anlamakta aydınlatıcıdır. Böylece, feminist eleştiride daha yaygın olan ve “baba ve çocuklar” metaforu üzerinden devlet-vatandaş ilişkileri gibi hiyerarşik ilişkilere odaklanan yaklaşımlardan farklı olarak, Mitchell “kardeşler” metaforu ile eşitler arası ilişkileri anlamlandırmaktadır.

Kardeşler arası kurulan ilişkiler hem yoğun sevgi hem de öfke ve şiddet barındırmaktadır. Mitchell'e göre öznenin kardeşi ilk algılayışı ve akabinde geliştirdiği çift kutuplu duygular çoğu zaman şu şekildedir: Çocuk annesinin kucağındaki kardeşi fark eder ve “Annemin kucağındaki (yani, benim olmam gereken yerdeki) ben olmayan (yani, öteki) çocuk kim?” diye sorar. Çocuk ilk kez “öteki” ile karşılaşmıştır. “Öteki”, onun yerini almaktadır. Yerini kaybetmek ise yok olmak demektir. Bu travmatik bir durumdur. Çocuk bu “kardeş travmasıyla” yahut karşı karşıya kaldığı varoluşsal tehditle nasıl baş edecektir? İyi senaryoda anne, kalbinde ve kucağında tüm çocuklara yer olduğuna ikna edebilir, kardeş kavgasına müsaade etmez ve sulh tesis olur. Çocukların farklı ve eşit olarak, çoğulcu bir bütünlük içinde yaşadığı bir senaryodur bu. Böyle bir sistem kurulamadığı takdirde ise, çocuğun önünde iki seçenek oluşacaktır. Birinci seçenekte, çocuk kardeşten, yani farklı olandan nefret eder. Histerik bir şiddet yönelttiği kardeşin ölmesini hayal eder, fırsat buldukça onu hırpalır. İkinci seçenekte ise çocuk kardeşiyle kendini özdeşleştirir, aynılaştırır ve onu narsist bir aşkla sever. Artık farklı olan yoktur, dolayısıyla yok olma korkusu da, paylaşmak gereği de yoktur. Tersine, “ben” daha da büyümüştür. Bu narsist aşk oldukça coşku vericidir. Gerçek hayatta ise çoğu zaman bu seçeneklerden sadece biri ya da

diğeri değil ikisi birden gerçek olur, yani ötekine olan duygular bu iki kutup arasında gider gelir.

Mitchell'in kardeşler metaforu bize ötekine yönelik zıt duygular ve tutumlar içeren, ötekileştirme ve aynılaştırma, histerik şiddet ve narsist aşk arasında gidip gelen ve bunlardan türeyen otoriter eğilimleri anlamak için kuvvetli bir araç sağlamaktadır (Özkazanç, 2015). Buradan hareketle ve feminist eleştirinin liberal devlet sistemini bir "biraderler dayanışması" olarak nitelemesine referansla, liberal demokrasiye karşı bir tepki olarak ortaya çıkan popülist hareketleri "zorba biraderin rejimi" olarak okumak bize daha derin bir kavrayış kazandırmaktadır.

Bu yaklaşıma göre liberal biraderlerin isyanı paternal otoritereye karşı iken, zorba biraderin yahut popülist liderin sahneye çıkışı ise "biraderler dayanışması"nın vaatlerini yerine getirmemesi ve zorba biraderin "hakkı olanı almak" için ipleri eline alma girişimi olarak okunabilir. Biraderler dayanışmasının eşit temsil vaat ettiği halde dışlayıcı ve elitist kalmasının ve üstün vasıflı, seçkin ve dolayısıyla yönetmeyi hak eden biraderlerin diğerleri adına gücü elde tutmalarının, bu vasıflara sahip olmayan ve dolayısıyla dışarıda kalan biraderlerde varoluşsal korkuları tetiklediği ve histerik popülist patlamalara yol açtığı söylenebilir.

Nitekim Laclau (2005) gibi önemli düşünürler de popülist hareketlerin ortaya çıkışında varoluşsal korkuların rolüne dikkat çekmiştir. Laclau bu duyguyu Lacan'ın kurucu yokluk (yahut kurucu eksiklik) kavramıyla açıklar. Buna göre popülist aktör bu yokluk yahut yok olma hissini gidermek ve duyumsadığı boşluğu "milletle" doldurup tamamlamak ister. McAfee (2021: 22) de benzer biçimde, bireyin anneye, ya da aslında, var olduğunu duyumsamaya olan özlemini siyasi emellere projekte ettiğini söyler. Glynos ve Stavrakakis (2008: 261) ise popülistleri güdüleyen duyguyu Lacan'a ait olan *jouissance*, ya da haz, kavramıyla açıklamayı uygun görür ve kaybedilen hazzın popülistleri fanteziye yönelttiğini söyler. Hazzın kaybedilmesine sebep olan ötekidir (Salter, 2016: 124). Popülist özne, halkla birlik olarak deneyimlediği "kayıpları" geri kazanacağı düşünüyü kurar (Mendelbaum, 2020: 460; Salter, 2016).

Varoluşsal korkuları yahut kayıp hissini tetikleyen çeşitli faktörler olabilir. Popülist hareketlerin yükselişini değerlendirdiğimizde, bu tetikleyiciler arasında liberal demokrasinin siyasi temsil vaadini hakkınca gerçekleştirmemesi ve kimi grupların siyaseten yok sayılması, özellikle son yirmi yılda neoliberal ekonomik politikalar sonucu işsizlik ve toplumsal eşitsizliğin artması, göç dalgalarının yerli halklar tarafından hem kültürel hem ekonomik yönden tehdit olarak algılanması, ve en nihayet mevcut siyasi partilerin bu olumsuz duyguları absorbe ederek sağlıklı biçimde siyasete taşıyamaması gibi etkenleri sayabiliriz

(Guriev ve Papaioannou, 2020). Bu noktada elbette, Crociani-Winland ve Hoggett (2012)'in de belirttiği gibi, kutuplaştırma, farklılığa tahammülsüzlük, homojenite arzusu ve anti-elitizm gibi olguların yalnız popülizme has eğilimler olmadığını ve pek çok sağ siyaset örneğinde gözlemlendiğini de hatırlamak gerekir. Fakat popülist hareketlerin ve partilerin tutarlı bir ideoloji ortaya koymaksızın neredeyse tümüyle bu olgulara dayalı bir siyaset sergilemesi, bu hareketleri anlamakta Mitchell'in "kardeş travması" metaforunu daha alakalı kılmaktadır.

Peki popülist hareketin vaatleri nelerdir? Zorba birader, liberal biraderler dayanışmasının hangi öğelerine karşıdır ve bunları yıkarken yerine nasıl bir düzen inşa etmek istemektedir? Aşağıdaki bölüm, popülist hareketlerin liberal sistemlerle olan ayrışmalarını Mitchell'in eleştirel yaklaşımı üzerinden değerlendirecektir.

4. ZORBA BİRADER NEYİ DÖNÜŞTÜRÜYOR?

Pateman'ın liberal demokrasideki "biraderler patriyarkası" anlatısını sürdürürsek, öne sürebiliriz ki, popülizm en temelinde liberal demokratik temsilin elitizmine ve çoğulculuğa karşı bir itiraz geliştirirken, bunu "elit biraderlere" karşı, kenarda kalmış biraderlerin isyanı olarak kurmaktadır. Mitchell'in "kardeşler" metaforundan yararlanırsak, kenarda kalmış biraderlerin isyanında, homojen ve "bir olmuş" kardeşlere "aşk ile" hizmet edildiği iddiası olduğu görülebilir. Ancak kardeşlerin bu birliğin birer mensubu sayılmaları için, homojen bir bütün oluşturmaları şartı vardır. Farklılığa, farklı düşüncelere ve farklı kimliklere tahammül edilemez. Otoriter sağ popülizm çalışmaları, popülist siyasetin, özellikle elitlere karşı haset ve hınç duygusunu kışkırttığını, seçmenleri bu duygu ile mobilize ettiğini sıklıkla öne sürmüşlerdir (Bonikowski, 2017; Cohen, 2019; Yıldız, 2017). Bizim önerimiz ise, otoriter sağ popülizmde ötekine yönelik duygunun hasetten de öte, nefret olarak yorumlanması yönündedir. Nitekim, Alev Özkazanç'ın (2015), kadına şiddete dair analizinde belirttiğine benzer bir biçimde, otoriter sağ popülizmde de söz konusu olan ötekinin sahip olduklarına sahip olmak arzusu veya haset etme değil, onun yok olması isteğidir.

Zorba biraderin narsist aşk ve histerik şiddet arasında gidip gelen popülist siyaseti, biraderler dayanışmasını birkaç yönden değişime zorlamaktadır. Birincisi, zorba biraderin rejimi çoğulcu değil çoğunlukçudur ve ötekini yok saymak yerine ona histerik bir şiddetle yaklaşır. Kendinden olana, kendi sureti olarak gördüğü millete ise narsist bir aşk sunacak, onu kendiyile bir kılmak isteyecektir. Zorba biraderin rejimi, milleti temsil etmek yerine onunla yekvücut olacaktır.

Bu rejimde kadınların yeri de liberal sistemdekinden farklıdır. Kadınlar, zorba biraderin rejiminde uygun görülen toplumsal cinsiyet rollerini benimseyip, bunun karşılığında sağlanan “korumayı” kabul edenler ile hegemonik toplumsal cinsiyet düzeninin dışında kalan, ya da ona başkaldıranlar olarak birbirlerinden ayrıştırılırlar. Ancak toplumsal cinsiyet üzerine yaygın kabullere belirgin bir itiraz geliştirmeyen kadınlar dahi, liderin ve onun temsil ettiklerinin dışında kaldıkları, ya da eleştirel bir çıkış yaptıkları noktada, erkeklerden farklı bir biçimde, cinsiyetli ayrıştırmaya maruz kalabilir, cinsiyetli bir şiddet dilinin muhatabı olabilirler. Bu ayrıştırma, genellikle kadının cinselleştirilme (*sexualization*) yoluyla itibarsızlaştırılması şeklinde gözlemlenir. Nitekim cinsiyet farkından ötürü popülist öznenin yahut zorba biraderin, kadını kendinden kılması kolay değildir. Bu yüzden kadın doğal bir “öteki”dir ve “korunmaya değer” kategorisinden hızla ve kolaylıkla çıkabilmekte, çoğu zaman histerik şiddetin en kuvvetlisine maruz kalmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde zorba birader rejiminin bu ayırt edici özellikleri dört temsili örneğin, Recep Tayyip Erdoğan, Matteo Salvini, Jair Bolsonaro ve Donald Trump’ın söylemlerinin yardımıyla açıklanacaktır.

5. ÖRNEKLEM VE METODOLOJİ

Popülizm, bir yandan homojen olarak tahayyül edilen bir “saf (yerli) halk” ile karşısındaki “öteki”leri tanımlar ve birbirine düşman cephe olarak konumlandırırken, diğer yandan “saf halk”ın iradesinin ancak otoriter, güçlü ve karizmatik bir lider tarafından siyasete hâkim kılınabileceğini de iddia eder. Dolayısıyla çoğulculuk yerine çoğunlukçuluk, kontrol ve denge mekanizmaları yerine kişiselleşmiş bir siyaset ve otoriter güç kullanımı idealleştirilir (Inglehart ve Norris, 2016). Ayrıca, popülizm, farklılıklara toleranslı değildir ve popülist lider, “halk”ın homojen bir bütün olduğunu varsayar. Inglehart ve Norris (2016), bu nedenlerle otoriteryen eğilimleri, popülizmin tanımlayıcı özellikleri arasında sayarlar. Liberal otorite farklı olanı yahut ötekini, hür ama güç kaynağına bir kol mesafesinde tutarken, popülist, farklı olanı kendine yaklaştırmak ve kendisiyle aynı kılmak ister. Popülist için ben ve ötekinin aynı anda kazanması söz konusu değildir. Bu yüzden, onu ya kendine benzetecek, kendine katacak ve narsist bir aşkla sevecek; ya da büsbütün yabancılaştıracak, düşmanlaştıracak ve ortadan kaldırmak isteyecektir. Aslında her iki seçenekte de ötekine yer yoktur, sadece biz yahut kocaman bir ben vardır. Yani, liberal sistemin ötekileri görmezden gelme yahut yok sayma kusuruna karşı, popülist ötekine histerik bir şiddetle yaklaşır. Popülist, ben ve öteki farklılığını ya romantik biçimde yok eder ve “millet” kavramında birleştirir ya da ona nefret sunar.

Bu nedenlerle, popülist bir liderin otoriteryen eğilimler göstermesi için otoriter bir rejimde siyaset yapıyor olması ya da iktidarı elinde bulunduruyor

olması gerekmez, burada bahsi geçen otoriterlik, popülist siyasi söyleme içkindir. Örneğin Inglehart ve Norris, eski ABD Başkanı Donald Trump'ı, otoriter popülist lider örneği olarak gösterirler: Onlara göre Trump'ın retorığı ırkçı hınç, çokkültürlülüğe karşı toleranssızlık, kadın düşmanlığı ve cinsiyetçilik, otoriter liderliğe övgü gibi unsurları bünyesinde taşıdığı için otoriter popülist retorığe örnek gösterilebilir (Inglehart ve Norris, 2016: 5-6). Elbette popülist söylemde otoriterliğin de dereceleri vardır; popülizm otoriterleştikçe iktidarın çizdiği “biz” sınırı daralırken, “öteki”ne yönelik nefret ve şiddetin dozu artmaktadır. Ayrıca, farklı bağlamlardaki popülizmlerde, en merkezi olarak hedef alınan “öteki”leri kimin oluşturduğu da farklılaşabilir.

Bu çalışmada da örnekleme oluşturan dört popülist liderin söylemleri, “öteki”leri ve “saf halk”ı ne üzerinden kurguladıkları birbirinden farklıdır. Öte yandan, bu liderler, dünyanın farklı bölgelerinde bulunan ve farklı demokrasi ve kalkınmışlık seviyelerine, farklı gelenek-göreneklere sahip ülkelerde siyaset yapıyor olmalarına rağmen biz ve ötekiler tahayyüllerini benzer biçimde aşk-nefret ekseninde tanımlayışları ve bu ayırım sırasında başvurdukları cinsiyetçi referanslar açısından “zorba birader” tipini temsil edici niteliktedirler. Böylelikle zorba biraderi tanımlayan özelliklerin genellenabilirliği ile ilgili de referans sunmaktadırlar. Bu örnekler göstermektedir ki, ötekinin kim olduğu bağlamdan bağlama değişebilmektedir, ama ötekine yönelik söylem pek çok popülist liderde ortaktır ve benzer duygusal çerçevelere oturtulmaktadır. Örneğin Türkiye örneğinde Recep Tayyip Erdoğan'ın aşk ile bağlı olduğunu ifade ettiği millet en tipik haliyle mütedeyyin ve taşra kökenli, kent yoksulu yahut küçük esnaf vatandaşdır. Öteki ise seküler, Batılı, eğitilmiş ve kentli orta sınıf olarak tanımlanabilir. ABD örneğinde Trump'ın “seviyorum sizi” diye hitap ettiği kitle en tipik haliyle, beyaz, az eğitilmiş, muhafazakâr işçi sınıfıdır. Trump'ın ötekilerinin en başında ise finans elitleri, azınlıklar, demokratlar ve feministler sayılabilir.

Brezilya örneğinde, 2019-2023 arasında Devlet Başkanlığı görevinde bulunmuş olan Jair Bolsonaro, öncelikli olarak muhafazakâr orta sınıfa ve Evanjelist seçmene hitap etmektedir. Bolsonaro'nun söyleminin yapıtaşını, 2002 yılından itibaren uzun yıllar iktidarda kalmış olan İşçi Partisi ve sol seçmen karşıtlığı oluşturur. Bolsonaro, İşçi Partisi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken politikalarını birincil hedef olarak almakta, “halk ve ötekiler” karşıtlığını da “aile değerlerini koruyan Hıristiyanlar” ve “geleneksel ailenin altını oyanlar” karşıtlığı üzerinden kurgulamaktadır. Borba'ya göre (2021) Bolsonaro, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı muhafazakâr tepkiyi ve “ahlaki paniği” korüklemeyi temel söylem platformu olarak kullanmaktadır.

İtalya’da iktidar ortağı olan sağ popülist Lega Partisi’nin lideri ve 2022 Ekim ayından beri aşırı sağcı Giorgio Meloni hükümetinde Başbakan Yardımcısı olan Matteo Salvini, ülkede popülist politikanın en önde gelen temsilcisi olarak gösterilir (Hamdaoui, 2022: 440). Salvini’nin siyasi söyleminin temel dinamiği, Avrupa Birliği (AB) ve göçmen karşıtlığı üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda, Salvini’nin “öteki”sini temelde göçmenler ve onların ülkeye girişinden sorumlu tuttuğu, “AB bürokratlarıyla işbirliği içindeki elit politikacılar” oluşturur.

Çalışma, bu dört liderin konuşmalarını söylem analizi yöntemiyle çözümleyecek ve özellikle söylemdeki duygusal dinamiğe odaklanacaktır. Çalışmanın metodolojik yaklaşımı, Simon Koschut’un (2018) duygu söylem analizi (*emotion discourse analysis*) yaklaşımından esinlenmektedir. Koschut’a göre “duygu söylemi”, ötekileştirme ve kutuplaştırma, belli bir topluluğa aidiyet vaat etme ya da bir topluluğu aidiyet bağının dışına atma gibi stratejilerle (Koschut, 2018: 287) duygular üzerinden toplumsal hiyerarşiler ve güç ilişkileri inşa etme yollarına işaret eder (Koschut, 2018: 278). Bu çalışma, Koschut’un duygu söylem analizi metodunu takip ederek, örnekleme oluşturan popülist liderlerin, yoğun duygu dışavurumu içeren konuşma metinlerine odaklanacak ve yoğun sevgi ve nefret ifadelerini içeren söylemi, toplumsal ve siyasi bağlamı içinde analiz edecektir. Bulguların analizinin ilk bölümünde liderlerin, bir yandan “saf halk”, diğer yandan düşman olarak konumlandıkları kişi ve gruplara yönelik hitapları merkeze alınacak ve bu hitapların duygusal dinamiği incelenecektir. Analizin ikinci kısmında, bu duygusal dinamiğin toplumsal cinsiyetli yönüne odaklanılacak ve özel olarak kadınlara yöneltilen şiddet dilinin analizi sunulacaktır.

Narsist Aşk, Histerik Şiddet

Popülist liderin seçmene yansıttığı duygular narsist aşk ve histerik şiddet arasında gidip gelmektedir. Bir yandan, lider-seçmen ilişkisi alabildiğine romantize edilir. Diğer yandan çoğulculuk büyük ölçüde reddedilir (De la Torre, 2010). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “biz Ferhat’ız, millet de Şirin” ifadesi popülist romantizme örnektir (HalkTV, 2020). Aynı şekilde, Erdoğan’ın mitinglerinde kitlesine senelerce, bugün artık sloganlaşmış olan fakat aslında romantik bir içeriğe sahip olan “beraber yürüdük biz bu yollarda” şarkısıyla seslenmesi veya “ilk günkü aşkla,” “bizimki bir aşk hikayesi” gibi sloganların AK Parti kampanyalarında ağırlıklı olarak kullanılması, Türkiye siyasetinde pek alışılmadık türden romantik bir iletişim dilini göstermektedir. Nitekim Erdoğan şöyle der: “AK Parti’nin hikayesi, bir milletin aşk hikayesidir.” Burada millet, narsist bir aşk öznesidir. Kendine benzediği için, kendine benzedikçe ve kendine benzetmek için sevilir. Erdoğan’ın konuşmalarında sık sık

kullandığı “aşk” kavramını, “kişinin sevdiğinde yok olmasıdır” diye tanımlaması da ilgi çekicidir (NTV, 2012). Bu romantik ifade, tersine çevrilip, “kişinin sevdiğini kendinde yok etmesidir” olarak da okunabilir. Keza, her ikisinde de ikilik yahut iki ayrı öznenin farklı ve eşit birlikteliği noktasıdır. Mutlaka yekpare olunmalıdır. Farklı olanın yarattığı olumsuz duygular baş edilemezdir. Bu yönüyle Erdoğan’ın ifadeleri, popülizmin iktidar-vatandaş ilişkisini ortaya koymaktadır. Popülist lider, liberal demokrasi tahayyülündeki gibi bir temsilci değildir, seçmenle “sözleşmeci” bir hukuku yoktur. Liberal demokrasi bir grup seçkin biraderin ötekileri en doğru şekilde temsil etmeyi ve onlar adına en doğru kararları almayı vaat ederek gücü ellerinde bulundurdukları bir sistemken, popülizmin vaadi temsil değildir. Popülist lider seçmeni ile birdir, var olan tek bir millettir, tek vücuttur. O, milleti temsil etmeyecek, ancak bir ve birlik olduğu “kardeşlerine” hizmet edecektir. Erdoğan’ın “biz bu milletin hizmetkarıyız, bizim farkımız bu” (Erdoğan, 2012) veya “biz bu millete efendi değil, hizmetkar olmaya geldik” (Erdoğan, 2013) ifadeleri belki de bu yaklaşımı en açık biçimde ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, popülist lider meşruiyetini seçmenle olan birlik, hatta aynılık tahayyülünden almaktadır. Romantizm ise birlik duygusunu perçinlemeye yaramaktadır. Böylece, liderin beklediği seçmen desteği duygusal bir temele oturtulmaktadır. Eriyen hak ve hürriyetlere rıza vermenin seçmende yaratabileceği tedirginlikler romantizmle, aynılıkla ortadan kaldırılmaktadır. Böylece kardeşler zorba biraderin kuvvetini bir tehdit gibi görmek yerine arkasına dizilebilecek ve şöyle düşünebilecektir, “O benim bir uzantım, bir parçamdır. O güçlendikçe ben güçlenmiş gibi olurum, onun onuru okşandıkça benim de onurum okşanmış olur.”

Popülist liderin narsist aşkla sevdiği kardeşlerine en büyük hediyesi “kazanmak” ve böylece kayıp hazzı yerine koymak olacaktır. Bu fantazi, taşkın bir coşku yaratmaktadır ve ABD eski başkanı Donald Trump’ın sözlerinde en net biçimde ifade bulur (Andreescu, 2020: 350). Trump kardeşlerini zafere boğmayı vaad etmektedir:

“O kadar çok kazanacağız ki kazanmaktan yorulacaksınız. ‘Başkanım, başkanım lütfen, artık kazanmaktan yorulduk’ diyeceksiniz. ‘Bari bir kere kaybedelim, heyecanı kaçıyor artık’ diyeceksiniz. Ben ise, ‘Hayır, kazanmaya devam edeceğiz, isteyip istemediğiniz umrumda değil diyeceğim’” (Milbank, 2020).

Kazanınca bu zaferle ne yapılacağı o kadar da önemli değildir. Daha önemli olan kazanmanın kendisidir, zafer duygusudur. Trump’ın sözlerinin hedefinde kardeşlerdeki kazanma özlemine dokunmak vardır. Birlikte kazanmak, lider ve

halk arasında tahayyül edilen aşkın en baştan çıkarıcı fantazisidir. Lider, paternal bir figür değil, aşkın, coşkunun ve bazen de suçun paylaşıldığı bir ortaktır.

Seçmenlerle “bir ve bütün olma” ilişkisi ve homojen bir kardeşler birliği tahayyülü üzerinden kurulan romantizm, İtalyan Lega Partisi lideri Matteo Salvini'nin söyleminde de gözlemlenmektedir. Salvini, halk ile ilişkisini aile metaforlarıyla sunarken, kendini paternal bir figür olarak değil, “kardeşler birliği”nin bir üyesi olarak tanımlar: “Bu bir parti toplantısı değil, aile içi bir Pazar buluşması, bir ayın, bir topluluk günü... Her biriniz benim erkek ve kız kardeşlerimsiniz. Her birinizin çocuğu benim çocuğumdur.” (aktaran: Bernini, 2020: 364). Salvini, kendini “kardeşlerden biri” ve sıradan İtalyan erkeğin özdeşlik kurabileceği bir figür olarak konumlandırmaktadır. Bu nedenle, iki çocuklu boşanmış orta yaşlı bir erkek olması, TV sunucusu sevgilisi tarafından sosyal medya üzerinden yayınlanan bir mesajla terk edilip ardından “üzüldüğünü ama sevmekten utanmadığını” ilan etmesi (Kington, 2018), onun imajını sarsmaz, aksine sıradan halka yakınlaştıran bir unsur olarak görülebilir (Bernini, 2020). Salvini, bir parti mitinginde de kendisini desteklemeye gelenleri “sevgi dolu bir topluluk” olarak tanımlar ve bu topluluğa hizmet etmek görevini kendisine biçer: “Burada seven insanlar var, gururunu geri alan insanlar var... Tanrı'nın verdiği günün 24 saatini bu ülkenin tarihini korumak için harcamasam aynada kendime bakamam.” (aktaran: Bernini, 2020: 366).

Ancak kardeş sevgisi madalyonun bir yüzüysen, kardeş nefreti de öbür yüzüdür. Salvini'nin “sevgi” retoriği de göçmenler söz konusu olduğunda kolayca bir nefret retoriğine döner. Kişileri hedef alarak saldırmak, Salvini'nin sıklıkla kullandığı bir siyasi iletişim yöntemidir (Berti & Loner, 2021). Örneğin 2020 yılı Ocak ayında, bölgesel bir seçim kampanyası sırasında Bologna'da yaşayan Tunuslu bir ailenin kapısını kameralar eşliğinde çalan Salvini, kapıyı açan 17 yaşındaki çocuğa “uyuşturucu satıp satmadığını” sorar (Borrelli, 2020). İddiasına göre mahalleli çocuktan “şikayetçidir”, şikayetlerini de doğrudan Salvini'ye ifade etmişlerdir. Salvini, böylelikle kendisini İtalyanların, göçmen çocuğu ise tüm göçmenlerin temsilcisi olarak konumlandırır ve reşit olmayan bir kişiyle yüz yüze iletişime girip onu doğrudan nefretin objesi haline getirir. Deniz yoluyla İtalya kıyılarına çıkmaya çalışan Afrikalı göçmenlerden “köleler” diyerek bahseder ve sadece onları değil, denizde kalan göçmenleri kurtarmak için faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını da nefret objesi olarak hedef gösterir (Berti & Loner, 2021: 9). Salvini'nin “kardeş İtalyanlar” topluluğuna aidiyet de göçmenlere karşı nefrette birleşme şartına bağlıdır: Göçmenleri İtalya'ya yaklaştırmamak için gereken politikaları uygulamayı, korkusuzluk olarak tanımlar ve seçmenlerine “sevgi, korkusuzun harcıdır” diye seslenir (Bernini, 2020: 365). Bir başka deyişle, öteki

konumundakini masaya yaklaştırmamak için gereken agresyonu göstermekten geri duran, kardeşlerin sevgisini kazanmaya da layık değildir.

Donald Trump da “sıradan halk”ın, yani kardeşler topluluğunun dışında kalan “öteki”lere duyulan nefreti en açık biçimde yansıtan popülist liderlerdendir. Nefret dili Trump’ın siyasi retorikinin oldukça önemli bir parçasını teşkil etmektedir (Valcore, Asquith ve Rodgers, 2023). Kasım 2022’de, seçim kampanyası esnasında Ohio’da yaptığı konuşmada, “radikal solcu” olarak nitelediği Demokrat Partili politikacılardan “hasta, sinsî, kötücül güçler” olarak bahseder ve onların “dış tehditlerden” bile büyük bir tehdit oluşturduğunu öne sürerek şöyle der:

“Bugün insanlarımızın gördüğü en kötü güçlerle, onların çıkarlarıyla ve kötücül muhaliflerle mücadele ediyoruz... Kimden bahsettiğimi biliyorsunuz. Onları hep görüyorsunuz. Radikal solcu Demokratlar ne kadar güçlü ve yoz olursa olsun, asla unutmayın: Bu ulus onlara ait değil. Size ait. Burası sizin eviniz. Sizin mirasınız. Amerikan özgürlüğü, sizin Tanrı vergisi hakkınızdır” (Jacobs ve Brufke, 2022).

Trump 2019’da paylaştığı bir dizi tweet’te de azınlık mensubu, Latin Amerika ve Afrika kökenli kadın Demokrat Kongre üyelerini hedef alarak, onların “geldikleri, suç ile kirlenmiş yerlere geri dönmeleri gerektiğini” iddia eder (Sonmez ve DeBonis, 2019). Irkçı öfke, Trump siyasetinde biz ve ötekiler ayrımının duygusal altyapısını oluşturan ana öğelerdendir (Hooghe ve Dassonneville, 2018).

Trump’ın şiddet diliyle hedef aldığı ve kendi destekçilerine hedef gösterdiği toplumsal gruplar, Demokrat Partili politikacılarla ya da azınlıklarla sınırlı kalmaz. Kendisine muhalif olarak gördüğü herkes, bu şiddet yüklü dilden payını almaktadır. 2016 yılında, Las Vegas’ta seçim kampanyası sırasında düzenlenen bir mitingde, bir protestocunun sesini yükseltmesi karşısında, “Suratına bir yumruk atmak isterdim.... Artık yumruk sallayana yumruk atmamıza da izin vermiyorlar. Eski günleri seviyorum. Eskiden olsa bu adama ne olurdu biliyor musunuz? Buradan sedyeyle çıkardı” sözleriyle şiddeti açıkça teşvik edip ötekine şiddetin meşru görülmesine özlem duyduğunu ifade eder (Miller, 2016).

Trump’a göre bedensel engellilik dahi tahammül edilemez bir farklılık teşkil eder. Washington Post muhabiri Serge Kovalski’nin bedensel engelini, kas spazmı geçirir gibi hareketlerle taklit ederek onu gülünç duruma düşürmeye çalışırken (BBC News, 2015), aynı zamanda taraftarlarına, muhabirin çoğunluktan farklı olduğu, bu nedenle de onu küçümsemenin meşru olduğu mesajını verir. Kardeşler metaforu üzerinden düşünecek olursak, Donald Trump, histerik şiddet dolu söyleminin altını çizerken, aynı zamanda genişçe çizdiği

ötekileri, yani farklı düşünen ve kimlik olarak da “çoğunluğa” benzemeyen kardeşleri masadan itmeye çalışan, homojen olarak tasvir ettiği “kardeşleri” adına, diliyle şiddet uygulayan bir zorba birader görüntüsü çizmektedir. Tüm bu örneklerin tekrar tekrar altını çizdiği gibi; popülizmin ayırt edici yönü, ötekileştirilen siyasi ve/ya toplumsal grubun kimliği değildir. Ötekinin kim olduğu siyasi ortama göre farklılık gösterebilir. Popülizmin ideolojik açıdan “zayıf merkezli” olarak tanımlanmasının sebeplerinden biri de budur. Popülizmin karakteristik özelliği, bağıra basılan kardeşlere yöneltilen abartılı narsist sevgi gösterisi ile, ötekilere yöneltilen zorba şiddet arasında bir tutuma pek yer olmamasıdır. Yani, popülizmin ideolojik derinliği az olduğu gibi duygusal repertuarı da kısıtlıdır.

Kızkardeşler ya da “Pis Kadınlar”

Zorba biraderin kızkardeşlerle olan ilişkisi de seçkin biraderlerinkinden farklıdır. Liberal biraderler dayanışması, sahip olduğu çoğulcu söylem dahilinde kızkardeşlere formel eşitlik tanımakla birlikte çoğu zaman onları kamusal hayattan informal olarak dışladığı gibi özel alanda yaşadıkları eşitsizlikleri de görmezden gelmiştir. Tıpkı daha az seçkin olan biraderler gibi kadınlar da yönetici çemberin dışında kalmış ne hakkınca temsil edilmiş ne de eşit söz hakkına sahip olmuştur. Zorba biraderin ya da popülist liderin kadınlara yaklaşımı daha farklıdır. Otoriter sağ popülist özne, kadınlara karşı tutumunda aşk ve nefret arasında gidip gelmektedir. Ancak bu tutumda, aşk ve nefret duyguları, toplumsal cinsiyet normlarına, kimliklerine ve rollerine yapılan vurguyla katmanlanır. Kadınlar, kâğıt üzerinde bile olsa, “farklı ve eşit” bireyler olarak kabul edilmez. Kadının “kadınlığı” bazen görmezden gelinir ve kadın cinsiyetten arındırılmış bir biçimde, kızkardeş yahut “bacı” olarak biz’e dahil edilir. Diğer durumlarda ise kadın tam tersine, gereksiz, agresif ve tacizkâr cinsiyet referanslarıyla anılır.

Recep Tayyip Erdoğan’ın Hopa’daki bir protestocuya yönelik sarf ettiği “kız mıdır kadın mıdır bilemem” (CNN Türk, 2011) yahut Gezi protestocularına yönelik kullandığı “sürtük” (Cumhuriyet, 2022) ifadeleri bu tavra örnek olarak sayılabilir. Her iki ifadede de kadın protestocular, protestocu kimliğiyle değil, cinsiyet referansı ile anılırlar ve geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına referans verilerek değerleri ve itibarları sorgulanır. Keza Brezilya eski başkanı Jair Bolsonaro’nun kendisini tecavüz yasaları konusunda gevşek davranmakla eleştiren muhalif milletvekili Mario do Rosario’ya sarf ettiği “sen tecavüz etmeye bile değmezsin” şeklindeki sözleri (Kaiser, 2018) veya Covid-19’la mücadele konusunda kendisine eleştirel soru yönelten gazeteci Vera Magalhaes’e sarf ettiği “senin geceleri beni düşündüğünü biliyorum, senin bana başka türlü tutkun var” şeklindeki tacizkar sözleri (Rocha, Reverdosa ve Kottasova, 2022), Bolsonaro’nun

muhalif cephede gördüğü kadınları cinselleştirerek agresyon hedefi yaptığını göstermektedir. ABD Başkanı Trump'ın rakibi Hillary Clinton için “kocasını tatmin edemeyen Amerika'yı nasıl tatmin edecek?” (Jacobson, 2015) veya “pis kadın” ifadeleri de sağ popülizmde kadının ne hızla bir taciz öznesine ve kadınlığın ise bir nefret unsuruna dönüşebildiğini göstermektedir.

Kadını cinsiyet referanslarıyla aşağılama, cinselleştirerek değersizleştirme ve taciz öznesine dönüştürme tavrı, sadece muhalif cephede görülen kadınların muhatap olduğu bir tavır değildir. Otoriter sağ popülizmde, “korunmaya değer kızkardeş” konumu oldukça kırılığandır. Kadınlığın hedef alınması için kadının siyaseten rakip kanatta olmasına gerek yoktur, en ufak muhalefet yeterli olacaktır. Donald Trump'ın, mensubu olduğu Cumhuriyetçi Parti saflarında olan ya da ideolojik olarak o safa yakın duran kadınlardan aldığı eleştirilere dahi tahammülsüzlüğü bu anlamda dikkat çekicidir. Trump bu tahammülsüzlüğü gösterirken, onların kadın oluşunu tiksiniyecek bir farklılık olarak gördüğünü ima etmekten kaçınmaz. Örneğin, Cumhuriyetçi Parti'nin medyadaki en yakın destekçisi olan Fox News'un popüler sunucularından biri olan Megyn Kelly, Trump'ın kadın kimliğine olan saldırgan tavrından nasibini alanlardandır. Kelly, 2015 yılında Cumhuriyetçi Parti'nin Başkan adayını seçtiği ön seçim sürecinde televizyondan canlı yayınlanan tartışmada, Trump'ın muhalifi olan kadınlara “şişman domuzlar, iğrenç hayvanlar” gibi nitelendirmelerle saldırdığını hatırlatıp ona eleştirel bir soru yöneltir. Trump, canlı yayın tartışmasının ardından Kelly ile ilgili yaptığı açıklamada, “Gözlerinden kan fışkınyordu, başka kim bilir nerelerinden kan fışkınyordu” der (Chavez, Stracqualursi ve Keneally, 2016). Bununla da yetinmez ve 27 Ocak 2016'da attığı tweet'te, “Megyn Kelly'e 'bimbo' demeyi reddediyorum, siyaseten doğrucu olmaz. Onun yerine ona hafif sıklet haberci diyeceğim” ifadeleriyle, dolaylı olarak Megyn Kelly'yi, Cambridge sözlüğünde “çekici ama akılsız genç kadın” olarak tanımlanan “bimbo” kelimesiyle itibarsızlaştırır. Bunun yanı sıra, Cumhuriyetçi Parti önseçimlerinde rakipleri arasında bulunan Başkan aday adayı Carly Fiorina ile ilgili, “Şu surata bir bakın. Kim buna oy verir? Bu suratın bir sonraki başkanımızın suratı olduğunu düşünebiliyor musunuz?” der (Stetler, 2015). Bu örneklerin her ikisi de siyaseten Trump'ın temsil ettiği çizgiye yakın duran kadınların dahi, Trump tarafından belirlenen “hizayı” bozdukları takdirde, kadın kimlikleri üzerinden cinsiyetli bir şiddet dilinin hedefi olduklarını göstermektedir.

Özetle otoriter sağ popülizmde, kadının düşmanlaştırılıp ötekileştirildiği, kadına agresif yaklaşıldığı hemen her bağlamda onun “kadın” olduğu hatırlanır ve hatırlatılır, veyahut kadın olduğu hatıra geldikçe yaklaşım agresifleşir ve tacizkârlaşır. Mitchell'e (1992) göre zorba biraderin kızkardeşe olan duygusu, şiddetle cinselliğin iç içe geçtiği bir duygudur.

Şunu da not etmek gerekir ki, zaman zaman, zorba birader de paternal rollere bürünebilir ve ataerkil masküliniteye benzer biçimde, kadınları korunup kollanması gereken özneler olarak tarif edebilir. Örneğin, Donald Trump Meksikalı göçmenlerin “tecavüzcü” olduğunu iddia ederken (TIME, 2015), kadınları korumaya vurgu yapar. Fakat burada da kadının yine bir başka ötekine, örneğin göçmenlere karşı “biz”i konsolide etme konusunda araçsallaştığını ve bu anlamıyla popülizmin ayırt edici özelliklerini taşıdığını görebilmekteyiz. “Kadınları göçmenlerden koruma” vurgusu, bu siyaset tipinin öznesinin açıkça erkek olduğunu ortaya koymanın ötesinde, popülizme has kutuplaştırma unsurunu da ortaya koymaktadır.

Neticede, popülist maskülinitenin kadın için özellikle boğucu olabileceğini söylemek mümkündür. Geleneksel, paternalist maskülinite kadını eşit görmemekle birlikte çoğu zaman kurduğu hiyerarşik yapı sonucu kadına fiziksel ve zihinsel olarak uzak kalmaktadır. Burada kadın, eşit haklara sahip olmasa da günlük hayatını geçirdiği özel alanda masküliniteden kısmen uzak kalma imkanına sahiptir. Fraternal maskülinite ise, paternal masküliniteye göre eşitlikçi bir söyleme sahip olsa da kadına bir tür yok sayılma deneyimi yaşatmaktadır. Popülist maskülinite ise her iki masküliniteden farklı olarak, kadına karşı tacizkardır. Kadına ilgi yoğunudur ve kadın rutin olarak hedef alınmaktadır.

6. SONUÇ

Bu çalışma, liberal demokrasiyi bir “biraderler rejimi” olarak gören feminist eleştiriye referansla, otoriter sağ popülizmi “zorba biraderin rejimi” olarak tanımlamaktadır. Bunu yaparken, feminist psikanalizin analitik araçlarını ve aile ilişkileri metaforunu kullanmakta ve otoriter sağ popülizmin toplumsal ilişkilere dair tahayyülünü bir “kardeş şiddeti” olarak anlamlandırmaktadır. Bu çerçevede, çalışmamız eşitler arası ilişkilerde ortaya çıkabilen yerinden edilme ve yok edilme duygularının popülist siyasetteki belirleyici rolüne dikkat çekmektedir. Popülist siyasette tipik olarak rastladığımız keskin “biz” ve “onlar” ayrıştırması ise “benzer” olana yöneltilen narsist aşk ve “farklı” olana yöneltilen histerik şiddet arasında gidip gelen iki kutuplu tutum ve duygularla anlamlandırılmaktadır.

Çalışmamız, otoriter sağ popülizmin açıkça maskülen ve maskülinist bir “kardeşler ilişkisi” tahayyülünü de siyasetin merkezine yerleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu maskülinitenin ve maskülinizmin liberal demokrasiden çok daha açık-seçik olduğu gibi patrimonyal rejimlere göre de daha tacizkâr olduğu görülmektedir. Zorba biraderin maskülinist şiddet dili tarafından hedef alınan “öteki”ler, bağlamsal olarak değişiklik göstermekte; örneğin etnik azınlıklardan, liberallere, göçmenlerden finans elitlerine kadar pek çok farklı grup bu şiddet

dilinden nasibini alabilmektedir. Ancak kadınlara yönelik ötekileştirme çok daha hızlı biçimde agresifleşebilmekte, kadınlar cinselleştirilerek ve/veya hâkim toplumsal cinsiyet normlarına referansla hedef gösterilmektedir.

Son olarak, bu çalışma popülizmi farklı bir açıdan görmeyi sağlamak kadar, post-popülist bir siyaset tahayyülü için de ilham verici olmayı hedeflemektedir. Nitekim otoriter popülist söylemin duygu analizi, otoriter popülizme karşı geliştirilebilecek olan siyaset tahayyülünün nasıl bir duygusal dinamikle karşı karşıya olduğunun analizinin de gerekliliğini göstermekte ve gelecek çalışmalar için yön gösterici olmaktadır. Otoriter popülizmle mücadele, yalnız popülist hareketleri bastırma yahut liberal refleksi güçlendirmeyi değil popülist talebin ardındaki duyguları anlamayı ve bertaraf etmeyi de gerektirmektedir. Mitchell'in ifade ettiği gibi, kardeş şiddetini engellemenin yolu kardeşlerin farklı ve bir oldukları bir düzeni kurmaktan geçmektedir. Ne baba ne seçkin biraderler ne de zorba birader böyle bir düzeni kurabilmiştir. Bu düzen, "annenin yasasını", yani, tüm kardeşlerin farklarıyla kapsandığı, çoğulcu bir birlik duygusunun hâkim olduğu bir düzeni gerektirmektedir. Post-popülizm üzerine yapılacak yeni çalışmalar, toplumdaki yatay ilişkileri odağına alan ve iyileşmeyi tam da burada arayan dişil siyaset formüllerini değerlendirmeye almalıdır.

KAYNAKÇA

Akkerman, Tjitse (2015), "Gender and the Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis of Policy Agendas", *Patterns of Prejudice*, 49 (1-2): 37-60.

Andreescu, Florentina (2019), "Donald Trump's appeal: a socio-psychoanalytic analysis", *Journal of Cultural Research*, 23 (4): 348-364.

BBC News (2015), "Donald Trump Under Fire for Mocking Disabled Reporter", <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-34930042> (21.01.2023).

BBC News (2018), "Jair Bolsonaro: Why Brazilian women are saying #NotHim", <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-45579635> (21.01.2023).

Bernini, Lorenzo (2020), "'Merde Alors!' A Neo-Fascist Daddy Is Marching on Brussels", *Critical Times*, 3 (3): 358-383.

Berti, Carlo ve Enzo Loner (2021), "Character Assassination as a Right-Wing Populist Communication Tactic on Social Media: The Case of Matteo Salvini in Italy", *New Media & Society*, 1-22.

Blais, Melissa ve Francis Dupuis-Déri (2012), “Masculinism and the Antifeminist Countermovement”, *Social Movement Studies*, 11 (1): 21-39.

Bonikowski, Bart (2017), “Ethno-nationalist Populism and the Mobilization of Collective Resentment”, *The British Journal of Sociology*, 68: 181-213.

Borba, Rodrigo (2021), “Disgusting Politics: Circuits of Affects and the Making of Bolsonaro”, *Social Semiotics*, 31 (5): 677-694.

Borrelli, Silvia Sciorilli (2020), “Salvini to Tunisian Teen: Are You a Drug Dealer?”, <https://www.politico.eu/article/matteo-salvini-to-tunisian-teen-are-you-a-drug-dealer/> (20.03.2023).

Brown, Wendy (1992), “Finding the man in the state”, *Feminist Studies*, 18 (1): 7-34.

Brubaker, Roger (2017), “Why Populism?”, *Theory and Society*, 46 (5): 357–385.

Chavez, Paolo, Veronica Stracqualursi ve Meghan Keneally (2016), “A history of the Donald Trump-Megyn Kelly Feud”, <https://abcnews.go.com/Politics/history-donald-trump-megyn-kelly-feud/story?id=36526503> (21.01.2023).

CNN Türk (2011), “Başbakan: O kadın, kız mıdır, kadın mıdır?”, <https://www.cnnturk.com/arsiv/2011/yazarlar/06/04/basbakan.o.kadin.kiz.midir.kadin.midir/618955.0/index.html> (21.01.2023).

Cohen, Jean L. (2019), “Populism and the Politics of Resentment”, *Jus Cogens*, 1: 5–39.

Connell, Raewyn (1995), *Masculinities* (Berkeley, CA: University of California Press).

Crociani-Windland, Lita ve Paul Hoggett (2012), “Politics and Affect”, *Subjectivity*, 5: 161–179.

Cumhuriyet (2022), “Erdoğan’ın Gezi Eylemcilerine Yönelik Bunlar Çürük, Bunlar Sürtük Sözlerine Kaftancıoğlu’ndan Tepki”, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/erdoganin-gezi-eylemcilerine-yonelik-bunlar-curuk-bunlar-surtuk-sozlerine-sert-tepki-1942341> (21.01.2023).

De la Torre, Carlos (2010), *Populist Seduction in Latin America* (Athens: Ohio University Press).

Ekşi, Betül ve Elizabeth Wood (2019), “Right-wing Populism as Gendered Performance: Janus-faced Masculinity in the Leadership of Vladimir Putin and Recep T. Erdogan”, *Theory and Society*, 48 (5): 733-751.

Erdoğan, Recep Tayyip (2012), <https://twitter.com/RTErdogan/status/247752948438953984> (21.01.2023).

Erdoğan, Recep Tayyip (2013), <https://twitter.com/rterdogan/status/362613932738871296> (21.01.2023).

Glynos Jason ve Yannis Stavrakakis (2008), “Lacan and Political Subjectivity: Fantasy and Enjoyment in Psychoanalysis and Political Theory”, *Subjectivity*, 24: 256–274.

Guriev, Sergei ve Elias Papaioannou (2020), “The Political Economy of Populism” (February 21). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3542052>.

HalkTV (2020), “Dağları Delmeye Devam Edeceğiz!”, <https://halktv.com.tr/gundem/erdogan-daglari-delmeye-devam-edecemiz-cunku-biz-ferhatiz-millet-sir-416511h> (21.01.2023).

Hamdaoui, Soraya (2022), “A ‘Stylistic Anti-Populism’: An Analysis of the Sardine Movement’s Opposition to Matteo Salvini in Italy”, *Social Movement Studies*, 21 (4): 436-452.

Hooghe, Marc ve Ruth Dassonneville (2018), “Explaining the Trump Vote: The Effect of Racist Resentment and Anti-immigrant Sentiments”, *PS: Political Science & Politics*, 51(3):528–34.

Inglehart, Ronald F. ve Pippa Norris (2016), “Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash”, HKS Working Paper No. RWP16-026.

Jacobs, Emily ve Juliegrace Brufke (2022), “Trump's Speech as it Happened: Former President Attacks Liz Cheney in Her Own Backyard”, <https://www.washingtonexaminer.com/trump-rally-tonight-former-president-to-take-aim-at-liz-cheney-in-wyoming> (21.01.2023).

Jacobson, Lenny (2015), <https://twitter.com/Lennyjacobson/status/588867303908868096> (21.01.2023).

Kaiser, Anna Jean (2018), “Woman who Bolsonaro Insulted: 'Our President-Elect Encourages Rape,’” <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/23/maria-do-rosario-jair-bolsonaro-brazil-rape> (21.01.2023).

Kington, Tom (2018), “Dumped Salvini Tells Italy: I’m not Ashamed to Have Loved,” <https://www.thetimes.co.uk/article/dumped-salvini-tells-italy-i-m-not-ashamed-to-have-loved-8vm33j7fw> (20.03.2023).

Koschut, Simon (2018), “Speaking From the Heart: Emotion Discourse Analysis in International Relations”, Clement, Maeva ve Eric Sangar (Der.), *Researching Emotions in International Relations: Methodological Perspectives on the Emotional Turn* (Cham: Palgrave Macmillan): 277-301.

Laclau, Ernesto (2005), *On Populist Reason* (London: Verso).

Löffler, Marion (2020), “Populist attraction: The symbolic uses of masculinities in the Austrian general election campaign 2017”, *NORMA*, 15 (1): 10-25.

MacCannell, Juliet F. (1991), *The Regime of the Brother: After the Patriarchy* (London & New York: Routledge).

Mandelbaum, Moran. (2020), “‘Making Our Country Great Again’: The Politics of Subjectivity in an Age of National-Populism”, *International Journal for the Semiotics of Law*, 33: 451-456.

McAfee, Nöelle (2021), “Beyond Populism: The Psychodynamics of Antipolitical Popular Movements”, *Populism*, 4: 1-27.

Mellström, Ulf (2016), “In the Time of Masculinist Political Revival”, *NORMA*, 11 (3): 135-138.

Milbank, Dana (2020), “Please, Mr. President, we are tired of winning”, *Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/04/13/please-mr-president-can-we-stop-winning-so-much/> (13.04.2020).

Miller, Mike (2016), “Donald Trump on a Protester: ‘I’d Like to Punch Him in the Face’”, *Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2016/02/23/donald-trump-on-protester-id-like-to-punch-him-in-the-face/> (21.01.2023).

Mitchell, Juliet (1992), *Siblings: Sex and Violence* (Cambridge, UK: Polity).

Moffitt, Benjamin (2016), *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style and Representation* (California: Stanford University Press).

Mudde, Cas (2004), “The Populist Zeitgeist”, *Government & Opposition*, 39 (4): 541-563.

Mudde, Cas (2007), *Populist Radical Right Parties in Europe* (New York: Cambridge University Press).

Mudde, Cas ve Cristóbal R. Kaltwasser (2015), “Vox Populi or Vox Masculini? Populism and Gender in Northern Europe and South America”, *Patterns of Prejudice*, 49 (1-2): 16-36.

Norocel, Ov Cristian (2010), “Romania is a Family and It Needs A Strict Father: Conceptual Metaphors at Work in Radical Right Populist Discourses”, *Nationalities Papers*, 38 (5): 705-721.

Norocel, Ov Cristian (2013), “‘Give us back Sweden!’ A Feminist Reading of the (Re)Interpretations of the Folkhem Conceptual Metaphor in Swedish Radical Right Populist Discourse”, *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 21 (1): 4-20.

Norocel, Ov Cristian ve Tuija Saresma, Tuuli Lahdesmaki vd. (2020), “Discursive Constructions of White Nordic Masculinities in Right-Wing Populist Media”, *Men and Masculinities*, 23 (3-4): 425-446.

Norris, Pippa ve Ronald Inglehart (2019), *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism* (New York: Cambridge University Press).

NTV (2012), “Aşk Kişinin Sevdiğinde Yok Olmasıdır”, https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-ask-kisinin-sevdiginde-yok-olmasidir,0LNIuV5I2U2ulYhzE8_eaQ (21.01.2023)

Özkazanç, Alev (2015), “Kadına Şiddet Sorununa Queer bir Yaklaşım Doğru”, *Psikanalitik Bakışlar 9: İçimizdeki Şiddet, İçinde Yaşadığımız Şiddet Sempozyumunda sunulan bildiri metni* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi).

Pateman, Carole (1988), *The Sexual Contract* (California: Stanford University Press).

Rocha, Camilio, Marsia Reverdosa ve Ivana Kottasova (2022), “Bolsonaro launches personal attack on female journalist,” <https://edition.cnn.com/2022/08/29/americas/brazil-bolsonaro-lula-debate-intl/index.html> (21.01.2023).

Salter, Leon (2016), “Populism as a Fantasmatic Rupture in the Post-Political Order: Integrating Laclau with Glynos and Stavrakakis”, *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 11 (2): 116-132.

Sonmez, Felicia ve Mike DeBonis (2019), “Trump Tells Four Liberal Congresswomen to ‘Go Back’ to Their Countries, Prompting Pelosi to Defend Them”, <https://www.washingtonpost.com/politics/trump-says-four-liberal->

congresswomen-should-go-back-to-the-crime-infested-places-from-which-they-came/2019/07/14/b8bf140e-a638-11e9-a3a6-ab670962db05_story.html (21.01.2023).

Stetler, Brian (2015), “Trump Insults Fiorina in Rolling Stone: 'Look at That Face!'”, <https://money.cnn.com/2015/09/09/media/donald-trump-rolling-stone-carly-fiorina/> (21.01.2023).

Stopler, Gila (2021), “The Personal is Political: The Feminist Critique of Liberalism and the Challenge of Right-Wing Populism”, *International Journal of Constitutional Law*, 19 (2): 393-402.

TIME (2015), “Here’s Donald Trump’s Presidential Announcement Speech”, <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/> (10.03.2023).

Valcore, Jace, Nicole Asquith ve Jesse Rodgers (2023), ““We’re led by Stupid People”: Exploring Trump’s Use of Denigrating and Deprecating Speech to Promote Hatred and Violence”, *Crime, Law and Social Change*, 9 February, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-023-10085-y> (15.03.2023).

Yıldız, Onur (2017), “Popülizmin Normatif İmkânları: Hınç ve Diğer Popülist Siyaset Biçimleri”, *Mülkiye Dergisi*, 41 (1): 7-31.